

Nr 128.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag till iståndsättande av fjällstugorna vid färdleden Karesuando—norska gränsen; given Stockholms slott den 6 mars 1942.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres sjukdom,
enligt Dess nådiga beslut:

GUSTAF ADOLF.

Gustaf Andersson.

Utdrag av protokollet över kommunikationsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 6 mars 1942.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, EWERLÖF.

Efter gemensam beredning med cheferna för finans- och jordbruksdepartementen anför chefen för kommunikationsdepartementet, statsrådet Andersson: I skrivelse den 10 oktober 1941 har länsstyrelsen i Norrbottens län hemställt om anvisande av medel för nybyggnad eller reparation av de vid färdleden från Karesuando kyrkby till Skibotten i Norge å svenska sidan belägna fjällstugorna.

Beträffande ifrågavarande fjällstugor torde jag få erinra om följande.

Genom särskilda brev den 21 januari 1846, den 30 november 1855, den 17 juni 1881 och den 13 maj 1887 har Kungl. Maj:t — jämte det Kungl. Maj:t anvisat medel för uppförande eller iståndsättande av åbyggnader å krono-

nybyggena Kummavuopio nr 1 eller Mukkavuoma, Kummavuopio nr 2 eller Keinovuopio, Siikavuopio nr 1, Naimakka nr 1 och Saarikoski nr 1, alla i Karesuando socken — meddelat beslut av innebörd, bland annat, att berörda nybyggen skulle för all framtid åtnjuta frihet från ränta och allmänna onera mot skyldighet för åborna därå att åt postförare och andra resande lämna härbärge och förplägnad efter taxa, som länsstyrelsen ägde fastställa. Nybyggena skulle städse bibehållas under Kungl. Maj:ts och kronans äganderätt och sålunda icke få till skatte omföras eller försälgas. Åbyggnaderna skulle, vid äventyr av besittningsrättens förlust, i fullständigt skick underhållas av åborna, vilka av länsstyrelsen finge antagas endast tillsvidare.

Genom beslut den 28 september 1923 har Kungl. Maj:t därefter föreskrivit, bland annat, att den åbon å nybygget Kummavuopio nr 2 åliggande skyldigheten att lämna härbärge och förplägnad skulle upphöra samt att efter avgången av den dåvarande åbon, vilken finge tillsvidare avgiftsfritt kvarbo å nybygget, ny åbo å nybygget icke skulle av länsstyrelsen antagas.

De fyra fjällstugor, om vilka nu är fråga, äro samtliga belägna vid Kōnkämä älv, som utgör gränsflod till Finland. Avståndet från Karesuando kyrkby till Siikavuopio utgör 50 kilometer, till Naimakka 62 kilometer, till Saarikoski 82 kilometer och till Kummavuopio 110 kilometer, allt i runda tal.

Till upplysning rörande försörjningsmöjligheterna å krononybyggena må lämnas följande, till slutet av år 1939 hänförliga uppgifter, hämtade ur de till ärendet hörande handlingarna. Å Siikavuopio föddes tre kor och en häst, varjämte genom ytterligare röjning av älvstranden naturängarnas avkastning skulle kunna ökas med två kofoder. Å såväl Naimakka som Saarikoski funnos fem kor och en häst; genom ytterligare röjning skulle avkastningen å vardera stället kunna ökas med två kofoder. Kummavuopio nr 1 slutligen födde åtta kor och en häst, varjämte ytterligare tre å fyra kofoder skulle kunna erhållas genom röjning. Å lägenheterna voro vid nyssnämnda tidpunkt omkring ett tjugotal personer bosatta.

Till vissa underhålls- och reparationsarbeten å åbyggnaderna, vilka arbeten icke ansetts vara av beskaffenhet att kunna åläggas åborna, har Kungl. Maj:t vid olika tillfällen anvisat medel. Sålunda beviljades för ändamålet genom beslut den 31 december 1921 14,980 kronor, att utgå av sjätte huvudtitelns allmänna besparingar. Med anledning av en av länsstyrelsen i skrivelse den 24 september 1930 gjord framställning om beviljande av 27,000 kronor för dylika arbeten har Kungl. Maj:t genom olika beslut, senast den 26 maj 1933, anvisat medel tillhoppa motsvarande det begärda beloppet. Nämnda utgift å 27,000 kronor har bestritts från sjätte huvudtitelns anslag till bidrag till vissa kommunikationsändamål. För arbetena erforderligt byggnadsvirke har erhållits fritt å rot å fjällstugorna angränsande kronomarker.

I sin skrivelse den 10 oktober 1941 har *länsstyrelsen i Norrbottens län* anfört, att trots de senast utförda arbetena klagomål vid upprepade tillfällen framförts angående fjällstugornas skick. Då så avsevärda belopp nedlagts på deras iståndsättande, hade länsstyrelsen dock icke så snart efter arbetenas utförande ansett sig böra göra någon framställning till Kungl. Maj:t

om ytterligare anslag. Klagomålen hade emellertid blivit allt starkare, och nu senast förelåge en av provinsialläkaren i Vittangi distrikt avgiven rapport, som av förste provinsialläkaren överlämnats till länsstyrelsen med skrivelse den 21 augusti 1941. Av rapporten framginge, att bostäderna vintertid vore fullkomligt omöjliga att hålla varma och att intet av dessa kronohemman utgjorde någon människovärdig bostad. De betänkligheter länsstyrelsen hyst att hos Kungl. Maj:t ånyo äska anslag för fjällstugornas iståndsättande måste därför vika, och detta trots att tidsförhållandena ur kostnadssynpunkt icke vore lämpliga för att igångsätta sådant byggnadsföretag, varom här vore fråga. Länsstyrelsen ansåge det emellertid nu vara nödvändigt att för Kungl. Maj:t framlägga detta ärende för prövning.

Till upplysning om fjällstugornas skick torde av den i länsstyrelsens framställning omnämnda rapporten av *provinsialläkaren i Vittangi distrikt* följande här böra anföras:

Det allmänna hälsotillståndet är i stort sett gott. Både bland den bofasta befolkningen och lapparna äro kroniskt reumatiska sjukdomar vanliga, beroende på det hårda och kalla klimatet samt hos den bofasta befolkningen till stor del på mycket otillfredsställande bostäder. De i Könkämädalen bofasta äro kronoarrendatorer och bebo således svenska staten tillhöriga bostäder. Under många år ha från undertecknads sida samt från kommunala myndigheter och prästerskapet gjorts upprepade framställningar om förbättring av dessa arma människors bostadsförhållanden. Hittills har intet resultat kunnat förmärkas, vilket är så mycket mer anmärkningsvärt i en tid, då det allmänna genom lån och bidrag på allt sätt försöker underlätta bostadsförbättringar, under det statens egna arrendatorer bebo fallfärdiga ruckel. Sedan undertecknad företog denna resa senast, kunna vissa förbättringar spåras, vilka dock endast äro att hänföra till den allmänna snyggheten och vissa ytliga förbättringar. Vintertid äro emellertid bostäderna fullkomligt omöjliga att hålla varma, varmed följer isbildning på väggarna och förutom kylan även en rå fuktighet. I Keinovuopio har ett hörn av stugan sjunkit $\frac{1}{2}$ meter, vilket föranleder mycket intressanta perspektiv i det inre. Det lönar sig icke att framdraga ytterligare detaljer, listan skulle bli besvärande lång. Det torde vara nog att konstatera, att intet av dessa kronohemman utgör någon människovärdig bostad, och att de icke kunna bli det utan genomgripande reparationer eller i en del fall nybyggnader. I en mot stugornas tillstånd svarande belägenhet befinna sig de ladugårdar och övriga uthus, som höra till dem. Förvarandet av kreatur vintertid i dessa ladugårdar torde i en del fall (Keinovuopio) överskrida gränsen till djurlägeri.

Länsstyrelsen har vid sin framställning fogat en av byggmästaren S. A. Englund i Kalix och lapptillsyningsmannen Ö. Isaksson i Karesuando verkställd utredning rörande erforderliga arbeten för fjällstugornas iordningställande. Kostnaderna härför äro av nämnda personer beräknade till följande belopp:

	Kronor
Siikavuopio	12,500
Naimakka	22,000
Saarikoski	19,500
Kummavuopio	19,700
Summa kronor	73,700

Då kostnadsberäkningen verkställdes i oktober 1939, måste, anför länsstyrelsen, med hänsyn till den därefter inträffade prisstegringen kostnaderna nu bliva betydligt högre. En förhöjning av kostnaderna med 40 procent finge icke anses osannolik, och byggnadskostnaderna skulle härigenom komma att uppgå till 103,180 kronor.

De i utredningen förordade arbetena äro i huvudsak följande:

Siikavuopio: Bostadsbyggnaden, som är uppförd i en våning jämte vind och som innehåller ett större rum, turistrum, ett mindre förvaringsrum och förstuga, underkastas en genomgripande reparation. Stall- och ladugårdsbyggnaden, som uppfördes år 1932, repareras.

Naimakka: Bostadsbyggnaden, som består av ett större rum, en mindre kammare, ett turistrum och förstuga, nedrives och en helt ny byggnad uppföres genom uppsättande av ett monteringsfärdigt trähus, innehållande störstuga tillika kök, en kammare, ett turistrum och förstuga. Jämväl stall- och ladugårdsbyggnaden rives och ersättes med stall, ladugård och höbod, uppförda med användande av bostadsbyggnadens timmer.

Saarikoski: Bostadsbyggnaden, som är uppförd i en våning med vind och indelad i ett större rum, ett turistrum och ett mindre förvaringsrum ävensom förstuga, repareras genomgående. Stall- och ladugårdsbyggnad nybygges.

Kummavuopio: Bostadsbyggnaden, vars ålder uppskattas till minst 100 år och som består av ett större rum, en kammare, ett turistrum och förstuga, rives och ersättes med en byggnad av samma beskaffenhet som den föreslagna i Naimakka. Stall- och ladugårdsbyggnaden, som uppfördes år 1932, repareras.

Länsstyrelsen hemställer, att 103,000 kronor måtte ställas till länsstyrelsens förfogande för utförande av de byggnadsarbeten, som enligt den verkställda utredningen måste utföras.

Länsstyrelsen har i sin skrivelse jämväl upptagit frågan om ändrade grunder för bestridande av underhållet av fjällstugorna samt om särskild ersättning för åbornas bestyr. Därvid erinras om att länsstyrelsen i skrivelse den 19 december 1930 föreslagit, att åborna skulle befrias från dem åliggande skyldighet att underhålla fjällstugornas åbyggnader, vilken skyldighet i stället skulle övertagas av staten, samt att åborna borde tillerkännas en årlig ersättning för åbobestyret med 350 kronor. I yttrande den 11 juni 1931 över länsstyrelsens förslag hade statskontoret anfört, att förhållandet mellan staten och åborna borde ordnas på sådant sätt, att åborna hade intresse av att fjällstugorna vederbörligen bleve underhållna, men att ett genomförande av länsstyrelsens förslag syntes leda till det rakt motsatta förhållandet, enär det skulle ligga i åbornas intresse att erhålla tillfällen till avlönat arbete vid reparationerna av fjällstugorna. Statskontoret hade ansett det innebära stora fördelar, om underhållet alltjämt ålades åborna mot ett kontant årligt bidrag i ett för allt av förslagsvis 500 kronor.

Gentemot detta borde, anför länsstyrelsen, framhållas, att det ur statsverkets synpunkt vore tämligen likgiltigt vilka personer, som utförde arbetena, blott detta skedde genom kunnigt folk. Vad statskontoret velat förhindra, vore väl närmast att onödiga arbeten sattes igång av åborna i syfte

att bereda dem ett extra arbetstillfälle på statsverkets bekostnad. Länsstyrelsen fortsätter:

Det är emellertid självfallet, att, om statsverket övertager underhållsskyldigheten, betalning för utfört arbete icke kan av åborna erhållas med mindre statsverket lämnat tillstånd till arbetenas utförande, och det synes därför länsstyrelsen som om de farhågor, åt vilka statskontoret givit uttryck, äro överdrivna. Mot statskontorets förslag om ett årligt bidrag av förslagsvis 500 kronor kan också erinras, att det givetvis erbjuder större svårigheter att kontrollera, att detta bidrag verkligen användes för avsett ändamål, enär, såsom länsstyrelsen fattar detta förslag, någon skyldighet icke skulle föreligga för åborna att för bidragets erhållande lämna någon redogörelse för vilka arbeten, som skulle utföras.

Länsstyrelsen anser sålunda allttjämt, att statsverket bör övertaga underhållsskyldigheten beträffande ifrågavarande fjällstugor. Till underlättande av ärendenas handläggning tillåter sig länsstyrelsen föreslå, att Kungl. Maj:t ville uppdraga åt länsstyrelsen att besluta om utförande av sådana reparationer, för vilkas utförande kostnaderna beräknas uppgå till högst 1,000 kronor. I övrigt bör gälla, att åborna åläggas att i god tid före arbetenas utförande insända förslag å de reparationer, som skola komma i fråga, och att ersättning utbetalas, sedan avsyning ägt rum av person, som länsstyrelsen därtill förordnar. Kostnaderna för reparationerna och för avsyningen torde få bestridas av det under sjätte huvudtiteln upptagna anslaget till bidrag till vissa kommunikationsändamål.

Angående ersättningen för åbobestyret tillåter sig länsstyrelsen erinra om, att åborna vid Merkenes, Vuoggatjälme och Ballasvikens fjällstugor i Arjeplogs socken åtnjuta ett arvode av respektive 700, 550 och 550 kronor samt att underhållsskyldigheten enligt brev den 20 juni 1873 åvilar icke åborna utan Arjeplogs och Arvidsjaurs socknar med respektive två tredjedelar och en tredjedel. Det av länsstyrelsen i skrivelsen den 19 december 1930 föreslagna arvodet för åborna i Karesuando socken, 350 kronor, finner länsstyrelsen nu vara väl lågt, och länsstyrelsen får med avseende å penningvärdets fall samt det förhållandet, att åbobestyret i de avlägsna trakterna i Karesuando socken icke synes förtjäna lägre ersättning än den, åborna i Arjeplogs socken uppbära, hemställa, att arvodet åt envar av åborna vid fjällstugorna i Siikavuopio, Naimakka, Saarikoski och Kummavuopio bestämmas till 550 kronor.

Till komplettering av sin framställning har länsstyrelsen i en den 12 november 1941 inkommen skrivelse meddelat, att antalet resande å färdleden med ledning av gästböckerna i fjällstugorna och uttalanden av personer med kännedom om förhållandena i berörda trakter kunde uppskattas till minst ettusen personer under vart och ett av åren 1938, 1939 och 1940. Under år 1941 hade antalet resande på grund av tidsläget nedgått. Eljest hade år från år en tendens till ökning i resandeantalet kunnat förmärkas.

Länsstyrelsen meddelar vidare, att vid ärendets handläggning inom länsstyrelsen även beaktats den betydelse, som för de svenska fjällstugornas bibehållande borde tillmätas framdragandet av en ny väg, som påbörjats på den finska sidan norr om Könkämä-älven. Länsstyrelsen hyste den uppfattningen, att denna vägs tillblivelse i stort sett icke inverkade på den föreliggande frågan. Dels vore det nämligen ovisst, huruvida den på finska sidan framdragna vägen finge disponeras för den svenska trafiken,

dels hade länsstyrelsen ansett det mindre lämpligt, att ett finskt kommunikationsmedel skulle mera stadigvarande komma att utnyttjas av svenska trafikanter. För genomgångstrafiken kunde måhända denna väg emellertid medföra ett mindre beroende av de härbärgen, som fjällstugorna utgjorde, men för övriga resande och för lapparna under deras flyttningar bleve fjällstugorna, vilka samtliga stode i telefonförbindelse med Karesuando kyrkby, alltjämt erforderliga. Tillkomsten av den finska vägen syntes å andra sidan komma att för turisttrafiken medföra ett uppsving, som i det närmaste kunde antagas kompensera en eventuellt minskad betydelse av fjällstugorna för genomgångstrafiken.

Statskontoret har den 25 oktober 1941 avgivit utlåtande i ärendet. Jämväl statskontoret har funnit det nödvändigt att iståndsätta fjällstugorna med tillhörande hus genom nybygggader eller mer eller mindre genomgripande reparationer, därest lägenheterna skulle bibehållas såsom bostäder åt åborna och även i fortsättningen tjäna såsom härbärgen för de resande, som trafikera färdleden.

Enligt vad statskontoret under hand inhämtat funnes, anför ämbetsverket härefter, med undantag för dessa fjällstugor icke någon bebyggelse utmed färdleden. Med hänsyn härtill och då trafiken efter samma led, enligt vad som uppgivits för statskontoret, icke syntes hava avtagit under de senaste åren utan snarare ökats samt åborna uppenbarligen icke vore i stånd att själva utföra eller bekosta de erforderliga iståndsättningsarbetena, ville ämbetsverket för sin del icke motsätta sig, att statsmedel anvisades för att bestrida kostnaderna för dessa arbeten. Enligt den beräkning, som verkställts i oktober 1939, skulle dessa kostnader uppgå till 73,700 kronor. På grund av sedermera inträdda prisstegringar hade emellertid länsstyrelsen ansett beloppet behöva höjas med 40 procent till i runt tal 103,000 kronor. Såvitt statskontoret kunde finna, måste det av länsstyrelsen angivna kostnadsbeloppet anses vara onödigt högt. En stegring av byggnadskostnaderna sedan 1939 med 20 procent syntes bättre motsvara verkliga förhållandet. Med utgångspunkt härifrån syntes det av länsstyrelsen begärda bidragsbeloppet kunna nedsättas till i runt tal 88,000 kronor. Med hänsyn till det erforderliga beloppets storlek syntes för bestridande av detsamma icke kunna anlitas det anslag, som vid tidigare tillfällen tagits i anspråk för liknande ändamål, nämligen reservationsanslaget till bidrag till vissa kommunikationsändamål. Annan utväg torde fördenskull icke stå öppen, än att Kungl. Maj:t äskade särskilt anslag av riksdagen.

Med avseende å frågan om ändrade grunder för bestridande av underhållet av fjällstugorna ävensom frågan om särskild ersättning åt åborna har statskontoret anført:

Länsstyrelsen har återupptagit ett tidigare framfört förslag, att staten skulle övertaga den åborna för närvarande åliggande skyldigheten att underhålla byggnaderna. Statskontoret har — såsom länsstyrelsen erinrat — på anförda skäl avstyrkt det tidigare förslaget. Vid sin förnyade prövning av frågan finner ämbetsverket icke anledning frånträda sin tidigare intagna

ståndpunkt. Enligt statskontorets mening tala övervägande skäl för att bibehålla åbornas skyldighet i detta avseende. Därest länsstyrelsens, av statskontoret i det föregående tillstyrkta framställning om anslag till nybyggnads- och reparationsarbeten vinner statsmakternas bifall, torde för övrigt några mera betungande underhållsarbeten icke behöva ifrågakomma under en avsevärd tid framåt. Ämbetsverket förutsätter, att åborna liksom tidigare berättigas att å angränsande kronomarker i mån av tillgång och efter vederbörlig utsynning fritt å rot erhålla erforderligt byggnadsvirke.

Länsstyrelsen har vidare i anslutning till tidigare förslag hemställt, att åt åborna vid omhandlade fjällstugor måtte såsom ersättning för själva åbobestyret tillerkännas arvoden av 550 kronor för år. Enligt de alltjämt gällande upplåtelsevillkoren åligger det åborna att lämna härbärke och förplägnad efter taxa, som länsstyrelsen äger att fastställa. Några dylika taxor hava emellertid icke hittills — såvitt är känt — utfärdats. Länsstyrelsens nu framlagda förslag innebär således, att åborna i stället för gottgörelse enligt taxa skulle, liksom fallet är i fråga om åborna vid vissa fjällstugor i Arjeplogs socken, erhålla ett årligt arvode för nämnda bestyr. Statskontoret tillåter sig erinra därom, att ämbetsverket tidigare föreslagit, att åborna såsom särskild ersättning skulle erhålla ett årligt bidrag i ett för allt av 500 kronor, vilket belopp dock närmast var avsett att utgöra bidrag till kostnaderna för byggnadernas underhåll. Statskontoret anser sig ånyo böra föreslå, att ifrågavarande åbor i fortsättningen tillerkännas ersättning med högst sagda belopp, 500 kronor för år. Därest fjällstugorna i enlighet med vad som här ovan förordats komma att undergå en grundlig reparation och åborna följaktligen under en följd av år icke torde behöva vidkännas några större utgifter för byggnadsunderhåll, kommer vid bifall till vad statskontoret föreslagit nämnda belopp således i själva verket att utgöra ersättning för av trafiken påkallade prestationer.

Genom beslut den 17 november 1941 anbefalldes Kungl. Maj:t länsstyrelsen att skyndsamt verkställa utredning angående möjligheterna att ersätta fjällstugorna med mindre övernattningsstugor utan särskild tillsyningspersonal.

Med skrivelse den 23 december 1941 har länsstyrelsen överlämnat av byggmästaren S. A. Englund i Kalix upprättade ritningar och kostnadsförslag angående uppförande av dylika övernattningsstugor ävensom yttrande av lappfogden i Norrbottens norra distrikt.

Enligt Englunds utredningar skulle kostnaderna för övernattningsstugor uppgå till följande belopp:

	Kronor.
Siikavuopio	7,800
Naimakka	8,000
Saarikoski	8,300
Kummuavuopio	8,700
Summa kronor	32,800

För egen del har länsstyrelsen anfört:

Enligt länsstyrelsens mening låter det sig icke göra att utbyta de nuvarande fjällstugorna mot övernattningsstugor utan särskild tillsyningspersonal. De klimatiska förhållandena i dessa trakter — belägna 20—25 mil norr om polcirkeln — äro med undantag för några sommarmånader sådana, att en byggnad utan ständig uppvärming näppeligen uppfyller de krav,

som ur allmän hälsovårdssynpunkt måste ställas på ett för resenärer i dessa ödemarker avsett härbärke. Icke heller ur ordningssynpunkt äro sådana stugor tillräddiga; de bliva lätt ett tillhåll för icke önskvärda personer. De medel, som skulle nedläggas på dylika stugor, anser länsstyrelsen vara helt bortkastade och avstyrker sålunda bestämt det ifrågasatta utbytet av fjällstugorna mot övernattningsstugor. Angående behovet av nya fjällstugor tillåter sig länsstyrelsen hänvisa till vad länsstyrelsen förut anfört i ärendet.

Beträffande tillsynen av fjällstugorna må erkännas, att densamma hittills varit mindre tillfredsställande. Detta beror i viss mån på det förhållandet, att fjällstugorna äro så avlägset belägna, att någon direkt kontroll från länsstyrelsens sida icke kan utövas i fråga om byggnadernas skick och underhåll. I och med att nya stugor uppföras, torde Kungl. Maj:t samtidigt vilja meddela de ytterligare bestämmelser, som i fråga om tillsynen av fjällstugorna skulle kunna bli behöfliga. Länsstyrelsen erinrar om att landsfiskalen och vederbörande provinsialläkare minst en gång årligen företaga resor i dessa trakter och därvid hava tillfälle att verkställa inspektion utav fjällstugorna. En viss tillsyn kan också utövas av lappväsendets tjänstemän — lappfogden och lapp tillsyningsmannen — vid deras icke så sällan förekommande resor i dessa trakter. Genom rapporter från dessa tjänstemän finns möjlighet för länsstyrelsen att bilda sig en något så när tillförlitlig uppfattning om förhållandena i dessa avlägsna bygder. Något organ med större möjligheter att förena tillsynen över stugorna med andra förrättningar lär icke stå att finna.

Lappfogden har i sitt yttrande i huvudsak anfört följande:

Det vore tydligt, att den resande allmänheten vore utomordentligt mycket bättre tillgodosedd, därest den kunde räkna med att det på lämpliga avstånd under vägen finnes logi- och stallutrymmen, som hölles i ordning av personer, vilka bodde på platsen. Det vore i huvudsak för att underlätta trafiken under vintermånaderna som dessa fjällstugor anlagts, och man hade vid en planering rörande anläggningarna alltjämt främst att taga sikte på vinterförhållandena.

Det hade länge framstått som en nödvändighet, att stugorna, som redan omkring ett halvsekel i stort sett mycket väl fullgjort sin uppgift, snarast möjligt försattes i ett skick, som kunde vara svenska staten värdigt. Det förefölle otänkbart, att man skulle kunna avfolka de nuvarande stugorna och lägga ned nyttjandet utav de anlagda nybyggena. Därtill vore anläggningarna alltför värdefulla för de trakter, i vilka de tillkommit för samfärdselns underlättande. Det skulle innebära, att man avskaffade en som ändamålsenlig befunden institution, vilken i stället borde bevaras och utvecklas.

Det finge i detta sammanhang ej heller förbises, att det finnes goda förutsättningar för åborna å de ifrågavarande nybyggena att där försörja sig, samtidigt som de utförde sin tjänst för samfärdseln. Var och en av dem hade tillgång till naturnyttigheter, vilka, rätt utnyttjade, kunde giva en säker och förhållandevis riklig avkastning.

Ur lappväsendets speciella synpunkt skulle det vara en mycket olycklig åtgärd att avveckla statens fjällstugor i Könkämä älvdal. De utgjorde viktiga punkter på nomadlapparnas flyttningstvågar, och genom fjällstugorna förmedlades bud och meddelanden av olika slag från och till så gott som alla socknens lappgrupper under de tider, då dessa uppehölle sig å de svenska fjällerna. Telefon hade framdragits från Karesuando kyrkby till alla fjällstugorna (med anslutning även till den finska fjällstugan Iitto), i huvudsak för att tillgodose lappväsendets behov av förbindelse med renskötsel-

näringsens utövare. För de resor, som lappväsendets befattningshavare hade att utföra till de svenska lapparnas betesområden, vore fjällstugorna jämväl naturliga och lämpliga utgångspunkter.

Det vägbygge, som för närvarande vore under utförande på finska sidan av Könkämä älvdal över till Norge, komme givetvis att i mycket förändra betingelserna för genomgångstrafiken efter den gamla färdleden. Men det vore ovisst, om man kunde räkna med regelbunden vintertrafik på den nya vägen och om den över huvud taget komme att hållas öppen för motorfordon vintertid. Det vore antagligt, att den egentliga nyttotrafiken liksom hittills huvudsakligen komme att ske med hästar och renar. Behovet av logimöjligheter och uppehållsplatser efter vägen komme sålunda att bestå. Uppenbarligen förefunnes det behov av stugor till de vägfarandes skydd, även om en allt större del av trafiken komme att upprätthållas av motorfordon. I en fjälltrakt sådan som den ifrågasatt kunde alltid betydande svårigheter för trafiken uppstå.

Byggnadsstyrelsen, som den 20 januari 1942 avgivit utlåtande i ärendet i vad avser kostnaderna för de ifrågasatta byggnadsarbetena, har funnit de år 1939 till sammanlagt 73,700 kronor beräknade kostnaderna för iordningställandet av fjällstugorna skäligen med hänsyn till då gällande priser. Beträffande den prisstegring, som sedermera inträtt för byggnadsarbeten å här avsedda platser, kunde byggnadsstyrelsen icke göra något närmare uttalande, men den av länsstyrelsen angivna stegringen å 40 procent syntes med stor sannolikhet motsvara verkliga förhållandet. Byggnadsstyrelsen hade sålunda icke något att erinra beträffande den av länsstyrelsen beräknade kostnadssumman å 103,180 kronor.

Beträffande de av byggmästaren S. A. Englund i november 1941 till sammanlagt 32,800 kronor beräknade kostnaderna för de fyra övernattningsstugor, som eventuellt skulle ersätta fjällstugorna, har byggnadsstyrelsen icke heller haft något att erinra.

Härutöver har byggnadsstyrelsen beträffande det tekniska utförandet ansett sig böra påpeka, att föreslaget trägolv i ladugårdar icke kunde anses lämpligt utan att betonggolv borde användas med väl isolerat trägolv ovanpå i spiltorna. Det kunde även ifrågasättas, om kopplade fönsterbågar icke borde ersättas med enkla in- och utåtgående bågar.

Slutligen har egnahemsstyrelsen, med överlämnande av yttrande av egnahemsnämnden i Norrbottens län, avgivit infordrat utlåtande den 16 februari 1942.

Egnahemsnämnden har anført, att de ifrågasatt fjällstugorna låge allt för avlägset till för att nämnden utan mycket stora kostnader skulle kunna utöva någon tillsyn över stugorna och deras underhåll. Sagda tillsyn syntes dessutom vara av sådan natur, att den låge utanför egnahemsnämndens egentliga uppgifter och verksamhetsområde. Endast länsstyrelsen, till vars förfogande stode tjänstemän som årligen genomreste dessa trakter (landsfiskal, provinsialläkare, lappfogde och lapptillsyningsmän), torde kunna ifrågakomma för utövande av tillsyn över fjällstugorna.

Egnahemsstyrelsen anser ej heller, att någon överflyttning av tillsynen å fjällstugorna till egnahemsorganisationen bör ifrågakomma. Styrelsen anför vidare:

Emellertid kan det möjligen vara tänkbart — något som icke berörts av egnahemsnämnden — att vissa av lägenheterna kunna betraktas antingen såsom familjejordbruk eller stödjordbruk, för vilkas förvärvande med äganderätt lån kan beviljas enligt kungörelsen den 7 juni 1940 (nr 589) angående den statliga egnahemsverksamheten. Härför förutsattes emellertid såväl att kronan vill avstå från äganderätten till lägenheterna — vilket kan synas särskilt tveksamt, så länge innehavarna skola vara skyldiga att tillhandahålla härbärke och förplägnad åt resande m. fl. — som att lägenheterna äro lämpliga till familjejordbruk eller stödjordbruk och att innehavarna ha erforderliga personliga kvalifikationer för att erhålla egnahemslån. Om och i vilka fall sådana förutsättningar föreligga kan ej bedömas utan mera ingående undersökningar.

Så länge lägenheterna förvaltas i nuvarande ordning, torde ej heller bostadsförbättringsbidrag eller därmed jämförliga lån enligt kungörelsen den 22 juni 1939 (nr 464) i detta ämne kunna beviljas. För dylikt bidrag eller lån förutsattes även, att de ifrågavarande byggnaderna böra bibehållas för framtiden.

Med skrivelse den 16 februari 1942 till chefen för jordbruksdepartementet har styrelsen, efter samråd med domänstyrelsen, avlämnat utredning och förslag angående upplåtelse av kronotorp. Enligt detta förslag skall domänverket — som förutsattes använda kronotorparna såsom skogsarbetare på kronoparkerna mot avtalade eller i orten gängse pris — övertaga ansvaret för bebyggande och underhåll av lägenheterna (bortsett från mindre reparationer). Årsavgiften föreslås i allmänhet icke skola överstiga 150 kronor, och kronotorparna befrias i allmänhet från erläggande av fastighetsskatter.

Om vad sålunda föreslagits beträffande kronotorpen skulle erhålla motsvarande tillämpning på det slag av kronolägenheter, som fjällstugorna utgöra, skulle tydligen staten sörja för iordningställandet av dessa samt betala lägenhetsinnehavarna skälig ersättning för deras uppdrag att tillhandahålla härbärke och förplägnad åt postförare m. fl. Vid bestämmandet av ersättningarna bör självfallet även tagas hänsyn till respektive lägenhetshavares möjligheter att utvinna avkastning av de av dem innehavda lägenheterna samt att i övrigt erhålla arbetsförtjänster på platsen.

Departements-
chefen.

Karesuando kyrkby är medelst två vägar anknuten till det allmänna vägnätet i söder. Väg saknas däremot mellan kyrkbyn och norska gränsen, till vilken avståndet utgör omkring 14 mil. Till tjänst för dem, som utmed älvdalen mellan Sverige och Finland behöva färdas till Norge eller i motsatt riktning, finnas fem bebodda fjällstugor, vilka av Kungl. Maj:t genom olika beslut, första gången 1846 och senast 1887, upplåtits till åbor med skyldighet för dem att åt de resande lämna härbärke och förplägnad enligt av länsstyrelsen fastställd taxa. I övrigt saknas enligt uppgift bebyggelse längs färdleden. En av lägenheterna, nämligen den nordligaste, har sedermera upphört att tjäna såsom färdstuga.

Med upplåtelsen av ifrågavarande lägenheter har från kronans sida förbundits skyldighet för åborna att underhålla lägenheterna i fullständigt skick. Enär emellertid åborna icke varit i stånd att fullgöra denna skyldig-

het, då fråga varit om reparationer av större omfattning, ha vid olika tillfällen statsmedel måst anvisas härför. Nybyggnad av stall- och ladugårdsbyggnader har jämväl i två fall måst ske, därvid kostnaderna bestritts av staten.

Av utredningen i ärendet framgår, att de fyra lägenheter, om vilka nu är fråga, trots de verkställda underhålls- och nybyggnadsarbetena befinna sig i ett sådant skick, att de knappast kunna sägas fylla rimliga krav på människovärdiga bostäder. Jämväl till nybyggena hörande ladugårdar och övriga uthus synas vara av mycket bristfällig beskaffenhet. Därest lägenheterna skola bibehållas såsom bostäder åt åborna och även framdeles tjäna såsom härbärgen för resande å färdleden, torde det vara ofrånkomligt, att genomgripande åtgärder vidtagas för att sätta lägenheterna i ett tillfredsställande skick.

För befolkningen i här berörda gränstrakter torde färdstugorna under den långa tid, som de tjänat trafiken, hava i stort sett fyllt en betydelsefull uppgift. Då färdstugorna numera befinna sig i ett sådant skick, att omfattande och relativt dyrbara arbeten måste utföras för deras bibehållande, uppställer sig emellertid frågan, huruvida tillräckliga skäl föreligga att jämväl i fortsättningen upprätthålla färdleden på sätt hittills skett.

Under nu rådande förhållanden synes trafiken å färdleden hava avsevärt nedgått. Tidigare har emellertid antalet personer, som använt sig av färdleden för att komma till eller från Norge, varit tämligen stort. Av utredningen framgår, att under åren närmast före krigsutbrottet detta antal årligen uppgått till ett tusental. I förhållande till trafiken under tidigare år torde detta innebära en tendens till ökning. Färdledens betydelse för befolkningen torde sålunda under senare tider icke hava minskat. Men ej blott för den bofasta befolkningen utmed älvdalen mellan Sverige och Finland är förekomsten av stugorna av värde. Genom förmedling av åborna å fjällstugorna, vilka ha telefonförbindelse med Karesuando, vidarebefordras sålunda meddelanden av olika slag från och till de olika nomadiserande lappgrupperna under tider, då dessa uppehålla sig å de svenska fjällen. Fjällstugornas betydelse för lappväsendets tjänstemän är vidare uppenbar.

Å finska sidan har numera väg anlagts i älvdalen fram till en punkt ej fullt en mil från fjällstugan Siikavuopio. Enligt uppgift lära ytterligare arbeten pågå för vägens fortsatta framdragande norr om älvstranden. Tillkomsten av denna väg torde komma att i viss mån minska betydelsen av den svenska färdleden för genomgångstrafiken. Det torde emellertid, såsom lappfogden framhållit, vara ovisst, huruvida man kan räkna med mera regelbunden vintertrafik på den nya vägen. Man synes kunna antaga, att den egentliga nyttotrafiken i allt fall liksom hittills huvudsakligen kommer att åtminstone vintertid ske med hästar och renar. Behovet av logimöjligheter och uppehållsplatser efter vägen skulle vid dylikt förhållande allttjämt bestå. Då vidare tidpunkten för den finska vägens färdigställande under nu rådande förhållanden är oviss, synes mig spørsmålet om den svenska färdledens

bibehållande böra avgöras utan hänsynstagande till de trafikmöjligheter å finska sidan, som nu finnas eller framdeles kunna uppkomma.

Av den i ärendet förebragta utredningen har jag kommit till den uppfattningen, att färdleden, åtminstone under normala förhållanden, har en så stor betydelse för den därav berörda befolkningen, att det måste anses befogat, att erforderliga åtgärder vidtagas för att trafikleden även framgent skall kunna tjäna sitt syfte. Då dessa åtgärder äro så kostnadskrävande, att desamma icke kunna bäras av åborna eller den befolkning, som i första hand begagnar färdleden, anser jag i likhet med de hörda myndigheterna skäligt, att kostnaderna helt bestridas av staten.

Länsstyrelsens förslag om färdstugornas iståndsättande innebär, att två av bostadshusen samt två av stall- och ladugårdsbyggnaderna skulle helt nybyggas, medan de övriga byggnaderna skulle undergå en genomgripande reparation. Kostnaderna härför äro vid nuvarande prisnivå beräknade till omkring 103,000 kronor. Byggnadsstyrelsen, som granskat arbetsplanerna och kostnadsberäkningarna, har i huvudsak icke haft något att erinra mot desamma.

På grund av de stora kostnaderna för lägenheternas iståndsättande enligt det framlagda förslaget har ifrågasatts, att färdstugorna skulle ersättas med övernattningsstugor utan särskild tillsyningspersonal. Därest så skedde, skulle enligt en genom länsstyrelsens försorg verkställd utredning kostnaderna kunna nedbringas till omkring 33,000 kronor. Såväl länsstyrelsen som lappfogden i länets norra distrikt ha emellertid, bland annat på grund av de klimatiska förhållandena, bestämt avstyrkt en dylik lösning av problemet att bereda skydd åt de resande å färdleden. Ehuru dylika övernattningsstugor givetvis icke kunna medföra samma fördelar som de nuvarande färdstugorna, synes det mig dock otvivelaktigt, att obemannade stugor i och för sig på ett relativt tillfredsställande sätt borde kunna tjäna ett sådant syfte. Vid bedömandet av den föreliggande frågan torde emellertid hänsyn böra tagas icke endast till kommunikationsintresset utan även till de sociala synpunkterna.

Den ifrågavarande fjällstugubebyggelsen i Könkämä älvdal har existerat sedan lång tid, och å lägenheterna erhålla, enligt vad utredningen i ärendet utvisar, ett tjugotal personer sin bärning. Iståndsättas icke lägenheterna, torde det kunna antagas, att bosättningen därstädes inom en ej alltför avlägsen tid måste upplösas och nya utkomstmöjligheter beredas åt de arbetsföra, medan det allmänna måhända måste omhändertaga dem, som icke kunna utföra förvärsarbete. Med hänsyn härtill och då lägenheterna, jämsides med att de fylla sina uppgifter för trafiken å färdleden, erbjuda förhållandevis goda förutsättningar för åborna och deras familjer att där försörja sig, anser jag mig icke böra förorda en sådan lösning, som kan väntas leda till att bebyggelsen å krononybyggena förr eller senare upphör. Jag vill därför tillstyrka förslaget om iståndsättande av de nuvarande fjällstugorna. De härför av länsstyrelsen förordade arbetena torde vara nödvändiga. Vad kostnaderna angår, synes försiktigheten bjuda, att dessa beräknas

i anslutning till länsstyrelsens av byggnadsstyrelsen biträdda förslag. Jag vill alltså tillstyrka, att ett anslag av 103,000 kronor anvisas för ändamålet.

Vid byggnadsarbetenas utförande böra de av byggnadsstyrelsen gjorda påpekandena angående vissa byggnadstekniska detaljer vinna beaktande.

Länsstyrelsen och statskontoret ha upptagit frågan om ändrade grunder för åbornas underhållsskyldighet i vad avser åbyggnaderna. Såsom tidigare nämnts åvilar denna skyldighet enligt nu gällande kontrakt åborna. Länsstyrelsen har föreslagit, att åborna skulle befrias från underhållsskyldigheten och att densamma övertages av staten. Vidare har länsstyrelsen ifrågasatt, att viss ersättning, förslagsvis 550 kronor per år, skulle tillerkännas åborna för bestyret med tillhandahållande av härbärke och förplägnad åt de resande å färdleden. Statskontoret har för sin del icke ansett någon ändring i underhållsskyldigheten böra ske men funnit det skäligt, att ett årligt belopp av högst 500 kronor tillerkändes åborna såsom bidrag till bestridande av underhållskostnaderna. Statskontoret har emellertid i samband därmed framhållit, att bidraget under en följd av år i realiteten komme att utgöra ersättning för de av trafiken å färdleden påkallade prestationerna, enär några större utgifter för byggnadsunderhåll icke under relativt lång tid skulle uppkomma, därest färdstugorna iståndsattes på föreslaget sätt.

För egen del förordar jag, att frågan om åbornas underhållsskyldighet i detta sammanhang lämnas öppen. I likhet med egnahemsstyrelsen anser jag nämligen, att vid denna frågas lösning de grunder böra beaktas, som i motsvarande hänseende kunna bliva gällande för kronotorpare. Enligt en av egnahemsstyrelsen efter samråd med domänstyrelsen avlämnad utredning angående upplåtelse av kronotorp förutsattes domänverket skola övertaga ansvaret för bebyggande och underhåll av lägenheterna, dock att mindre reparationer skulle åvila kronotorparna. Frågan, huruvida åborna å fjällstugorna böra erhålla ersättning för sitt uppdrag att tillhandahålla härbärke och förplägnad åt de resande å färdleden, bör såsom egnahemsstyrelsen framhållit bedömas under hänsynstagande till respektive åbors möjligheter att utvinna avkastning av de av dem innehavda lägenheterna samt i övrigt erhålla arbetsförtjänster på platsen. I sistnämnda hänseende kan erinras, att enligt gällande upplåtelsekontrakt åborna äga rätt att av de resande uppbära ersättning enligt taxa, som länsstyrelsen skall fastställa. Dylig taxa synes emellertid hittills icke hava fastställts av länsstyrelsen. De bestämmelser i nu angivna hänseenden, som böra meddelas, därest lägenheterna komma att iståndsättas i enlighet med vad jag nyss förordat, ävensom erforderliga föreskrifter rörande tillsynen å lägenheterna torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela, sedan erforderlig ytterligare utredning i ämnet verkställts.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Iståndsättande av fjällstugorna vid färdleden Karesuando*
—norska gränsen för budgetåret 1942/43 å sjätte huvudtiteln
anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 103,000.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagar Hans Maj:t Konungen lämna bifall samt förordnar, att proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Fredric Hawerman.
